herpy

LACERTIDER

Argentine Black and White Tegu

Salvator merianae

Salvator merianae är den största av tegu-ödlorna: en kraftig, klok och dagaktiv ödla från östra och centrala Sydamerika med svarta och vita band. Hanarna blir upp till 150 cm och väger flera kilo. Arten behöver ett specialbyggt terrarium på minst 300 × 150 × 150 cm, ett djupt och fuktigt grävsubstrat, kraftig värme och UVB, och den lever i 15-20 år. I naturen vilar den i 4-6 månader om året.

Familj: Teiidae Tidigare namn: *Tupinambis merianae*

FAKTARUTA

DJURET

Vuxenstorlek	**80-150 cm** total längd inkl. svans
Vikt	**2 500-8 000 g**
Livslängd	**15-20 år**
Aktiv	**På dagen**
Levnadssätt	**Marklevande och grävande**
Biotop	**Savann, torrskog och regnskog**
Svårighetsgrad	**Erfaren**

SKÖTSEL

Min. terrarium	**300 × 150 × 150 cm** L × B × H för 1 vuxet djur
Temperatur, dag	**24-35 °C**
Värmeplats	**52-57 °C**
Temperatur, natt	**20-23 °C**
Luftfuktighet	**70-80 %**
Vatten	**Vattenskål**
UVB	**Nödvändigt** Fergusonzon 3
Vintervila	**15-20 °C** 17-22 veckor
Föda	**Insekter, frukt, växter, ryggradsdjur och maskar/sniglar**
Hålls	**Ensamma**

AVEL

Fortplantning	**Äggläggande**
Könsmogen	**24-36 mån.**
Kullstorlek	**18-25 ägg**
Kullar per år	**1-2**
Inkubation	**40-75 dagar** vid 29-30 °C

SKYDD OCH PAPPER

CITES	**Bilaga II**
EU-bilaga	**Bilaga B**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Salvator merianae är den största av tegu-ödlorna: en tungt byggd, muskulös ödla med ett brett, triangulärt huvud, kraftiga ben och en lång svans som är rund i genomskärning. Vuxna djur är svarta med vita till gråvita band och fläckar som bildar vågräta rader längs kroppen. Nykläckta ungar har en smaragdgrön nos och framkropp med svarta teckningar. Det gröna blir svart under de första månaderna, och svansen har gula band som med åldern löses upp till svaga prickar. Svansen kan kastas av och används som en piska mot fiender.

Hanarna blir 120-150 cm inklusive svans och upp till 50 cm från nos till kloak. De får kraftiga kinder eftersom käkmusklerna växer, särskilt under parningstiden. Honorna är tydligt mindre, upp till ungefär 90 cm, och väger 2,5-7 kg. En nykläckt unge väger omkring 10 g och kan väga 8 kg efter fyra-fem år. Tillväxten går snabbast under de två första levnadsåren och upphör

omkring det fjärde.

Arten beskrevs 1839 som *Salvator merianae* till minne av naturforskaren och konstnären Maria Sibylla Merian. Från 1845 och i över 150 år förväxlades den med *Tupinambis teguixin* och räknades som samma art. År 1995 fick den på nytt artstatus som *Tupinambis merianae*, och 2012 kom den tillbaka till släktet *Salvator*. Äldre litteratur och många utbredningskartor blandar därför ihop de två arterna. *T. teguixin* är blekgul och svart, förblir mycket mindre och har runda fläckar på bakbenen. Djur som säljs som blå är en färgform av *S. merianae*; den blå tonen visar sig först omkring könsmognaden. Där utbredningsområdet möter *Salvator rufescens* i centrala Argentina korsar sig de två arterna naturligt.

S. merianae är en mycket intelligent ödla som kan tränas och lär känna sin hållare. Den är ändå inget husdjur i hundens mening: den biter, river och slår med svansen när den är rädd eller trängd, och unga djur på omkring 45-75 cm går igenom en fas då de är försvarsberedda och lättretade. Ett vuxet djur kräver ett terrarium som de flesta hem inte har plats för, en kost som kostar mycket och 15-20 års skötsel. Djur som hålls väl kan bli över 20 år.

Utbredning och livsmiljö

Salvator merianae lever i östra och centrala Sydamerika. Den finns i stora delar av Brasilien, från Rio Grande do Sul i söder till Ceará och Rio Grande do Norte i nordost och västerut till Amazonas, och dessutom i Uruguay, Paraguay, östra Bolivia (Santa Cruz och Beni) och norra och östra Argentina (bland annat Formosa och Corrientes). Typlokalen är delstaten Rio de Janeiro.

Många utbredningskartor är felaktiga, eftersom arten under lång tid förväxlades med andra tegu-ödlor. Kartan visar den ursprungliga utbredningen. Rymda och utsatta djur har bildat bestånd i Florida och Georgia och har setts i South Carolina; de hör inte till artens naturliga utbredning.

> **Naturlig utbredning:** Brasilien, Uruguay, Paraguay, Bolivia och Argentina.

LIVSMILJÖ

Salvator merianae lever i skog, skogsbryn, savann och buskmark. Växttäcket betyder mindre än marken, som måste gå att gräva i: djuren bor i självgrävda hålor och finns också vid översvämmade ängar, kanaler, dammar och vattendrag. På dagen solar de sig och når en kroppstemperatur på 32-35 °C. På natten drar de sig tillbaka till hålan.

Årsrytmen är tydlig. Från vår till höst är djuren aktiva, och under den svala, torra vintern ligger de i hålan utan att äta i 4-6 månader. Vintervilan är djup, och ämnesomsättningen sjunker till omkring en femtedel. Kroppstemperaturen i hålan ligger på omkring 17-21 °C. Efter vintervilan följer parningstiden, och honorna bygger bo av torrt gräs, kvistar och blad och stannar vid boet. Under fortplantningstiden, på den sydamerikanska våren från september till december, håller djuren en kroppstemperatur som på natten ligger flera grader över hålans, eftersom de själva producerar värme. Det är ovanligt för en ödla.

Arten är allätare och opportunistisk. Den tar insekter, snäckor, spindlar, kräftdjur, grodor, ödlor, ormar, små däggdjur och fåglar, ägg och kadaver och stora mängder frukt och frön. Vuxna djur äter mer växtföda än ungar.

Läs mer: Vintervila och årstider

Skötsel

TERRARIET

En vuxen hane ska ha ett terrarium på minst 300 × 150 × 150 cm (längd × bredd × höjd), och en vuxen hona minst 240 × 120 × 120 cm. Så stora terrarier måste byggas eller beställas specialt. Större är bättre. Ungar växer mycket snabbt och måste flytta till större terrarier, ofta flera gånger under de två första åren.

Djuret gräver, och bottensubstratet är den viktigaste delen av inredningen. Ge ett djupt lager, gärna 30-60 cm, åtminstone i ena änden. En blandning av ca 40 % gödselfri trädgårdsjord, 40 % kokosfiber och 20 % leksand med ett lager löv ovanpå håller kvar fukten och är bra att gräva i. Kokosskal, cypressbark och eukalyptusbark fungerar också. Undvik torr sand, krukjord med tillsatser och spån av tall och gran. Byt hela bottensubstratet minst varje kvartal och ta bort smuts löpande.

Terrariet ska ha frontöppning och nät i taket för ventilation och säker montering av lampor. Djuret välter lampor som inte sitter fast, så fäst dem ordentligt och skärma av dem. Luckan måste kunna låsas, eftersom djuret är starkt och kan hoppa nästan en meter. Ställ in en stor, låg vattenskål som djuret kan ta sig i och upp ur. Tegu-ödlor drar in substrat i vattnet och

lämnar avföring i det, så byt vattnet dagligen. Ge dessutom en gömlåda med fuktig sphagnum, där luftfuktigheten är 90-100 %, och flera torra gömslen.

Djuret hålls enskilt. Två djur kan hållas tillsammans i ett terrarium som är dubbelt så stort, men det är inte säkert att det fungerar. En hane och en hona hålls inte tillsammans utanför parningstiden, och små djur hålls inte tillsammans med stora, eftersom de små kan bli uppätna.

Läs mer: Luftfuktighet, sprayning och ventilation

TEMPERATUR

Salvator merianae ska ha en tydlig gradient. Solplatsen har en yttemperatur på 52-57 °C, mätt med en infraröd termometer. Den varma sidan av terrariet är 32-35 °C och den svala sidan 24-29 °C. Allt ljus och all värme släcks på natten, så att temperaturen sjunker till 20-23 °C och djuret sover djupare.

Använd halogenspotlights eller glödlampor, som ger en värme som liknar solens. Keramiska värmare och värmemattor ger svag värme och passar inte som solplats. Ett vuxet djur är för stort för en enda lampa, så placera flera lampor tätt tillsammans så att hela kroppen värms jämnt. I ett terrarium som är 120 cm högt är lampor på omkring 100 W en utgångspunkt; effekten beror på avstånd, rumstemperatur och nät. Mät regelbundet och undvik dimmaskiner, som minskar den djupgående värmen.

Vintervila är valfritt i fångenskap. I naturen vilar djuren i 4-6 månader vid 17-21 °C; i terrariet passar en vila på 4-5 månader vid 15-20 °C. Ett friskt, vuxet djur kan också hållas aktivt, utfodrat och uppvärmt hela året, och det är det rätta för ungar under det första året, nyförvärvade djur, undervikliga djur och alla djur vars hälsa är osäker.

Vill man ge vintervila gäller reglerna i temat om vintervila: bara friska djur i god hull, en nedtrappning under flera veckor och en tom tarm innan temperaturen sänks. Temats fastetider gäller djur upp till 3 kg; för tegu-ödlor på flera kilo finns ingen fastlagd regel, så fastan bör vara minst en månad, och temperaturen hålls över 13 °C medan tarmen tömmer sig. Minska ljusets längd och värmen gradvis, släck sedan lamporna och håll 15-20 °C med ett djupt, fuktigt grävlager och tillgång till dricksvatten. Väg djuret före vilan och med jämna mellanrum, och avbryt vilan om det går ner tydligt i vikt eller verkar sjukt. Uppvaknandet tar 3-5 dagar: höj temperaturen och ljuset gradvis, ge vatten först och erbjud föda när djuret är aktivt och varmt.

Läs mer: Värme och temperatur

LUFTFUKTIGHET OCH VATTEN

Luftfuktigheten i terrariet ska vara 70-80 %. Håll den uppe genom att vattna bottensubstratet tills det är jämnt fuktigt men inte geggigt, och upprepa det varje vecka, och genom att spraya dagligen. Flera korta sprayningar fungerar bättre än en lång. Mät med två hygrometrar, en i den varma och en i den svala änden, eftersom den svala sidan är fuktigare än den varma.

Gömlådan med fuktig sphagnum ger en lokalt fuktig plats på 90-100 %, och mossan byts ofta så att den inte möglar. Djuret ska alltid ha färskt dricksvatten.

LJUS OCH UVB

Salvator merianae är dagaktiv och ska ha starkt ljus och UVB 12-14 timmar om dagen. Utöver värmelamporna ska terrariet ha kraftigt dagsljus som lyser upp minst halva längden, till exempel kraftiga LED-armaturer. När vädret tillåter är direkt sol i en säkrad utomhusbur ett bra komplement.

Arten hör till Ferguson-zon 3. Använd ett T5 HO-rör på 10-14 % i en armatur med reflektor över solplatsen, så att röret täcker ungefär halva terrariets längd. Målet är ett UV-index på 3-4 på solplatsen och lägre på andra ställen, så att djuret kan välja. Utan nät är avståndet mellan rör och rygg typiskt 43-55 cm beroende på röret; nät tar en del av UVB-strålningen, och då måste avståndet vara kortare, helst kontrollerat med en UV-mätare. Rören tappar effekt och byts enligt tillverkarens anvisning.

Läs mer: Ljus och UVB

UTFODRING

Salvator merianae är allätare och ska ha en varierad kost. Ett vuxet djur får omkring 60 % animalisk föda, 30 % grönsaker och 10 % frukt. Ungar under ett år får omkring 90 % animalisk föda, mest insekter, och 10 % grönt med lite frukt emellanåt. I naturen består vuxnas maginnehåll av 30-60 % växter, mest frukt, men i fångenskap ges frukt sparsamt, eftersom djuret rör sig mindre och lätt blir fett.

Ungar upp till 6 månader utfodras 5 gånger i veckan, 7-12 månader 4 gånger, 1-2 år 3 gånger och vuxna 2 gånger i veckan. Portionen är ungefär lika stor som djurets skalle. Hela bytesdjur ska vara något mindre än skallen, eftersom tegu-ödlor inte tuggar maten och kan kvävas.

Animalisk föda: kackerlackor, syrsor, gräshoppor, mjölmaskar, sidenspinnarlarver, daggmaskar, snäckor (helst med skal), kycklingar och vaktlar, möss, råttor, kanin, kyckling- eller kalkonfärs med kalk, hjärta, hela fiskar, räkor och kräftor. Hela bytesdjur är bättre än kött, eftersom de innehåller kalk och andra näringsämnen. Köttfärs och insekter pudras med kalk och multivitamin. Frysta bytesdjur tinas i kylskåpet och värms till omkring kroppstemperatur innan de ges. Ägg ges helst kokta, eftersom rå äggvita innehåller avidin, som hindrar upptaget av biotin. Fisk som innehåller tiaminas (till exempel sill, makrill, smålax och tonfisk) ges kokt, eftersom ämnet bryter ner vitamin B1.

Grönt: maskros, grönkål och andra kålsorter, morot, squash, pumpa och paprika, tvättade och skurna i små bitar. Ge aldrig avokado, lök, spenat, sallad, broccoli eller aubergine.

Läs mer: Foderdjur: hållning och avel Läs mer: Kalk, vitaminer och tillskott

BETEENDE OCH HANTERING

Salvator merianae är klok och nyfiken och kan lära sig att reagera på sitt namn, lösa små uppgifter för att nå maten och följa enkla kommandon. Djuren kan bli mycket tama om de vänjs vid människor från unga med lugn och uthållig hantering. Ungar är skygga och försöker fly. Låt dem vänja sig vid din hand, rör vid dem medan de äter så att de lär sig skillnaden mellan hand och föda, och närma dig från sidan, aldrig plötsligt uppifrån.

Omkring 18-24 månaders ålder, när djuret är 45-75 cm långt, går det igenom en period på några månader då det är försvarsberett och lättretat, även om det har varit tamt. Ge det lugn och utrymme, och använd kraftiga handskar om det måste hanteras. Perioden går över. Ett vuxet djur har ett kraftigt bett, vassa klor och en svans som kan slå som en piska, så håll avstånd när djuret är rädd. Stör det aldrig i gömslet.

Djuret gräver, klättrar och utforskar och behöver variation: ett djupt grävsubstrat, gömslen, grenar och stora stenar. Tvätta händerna efter kontakt med djuret och terrariet, eftersom *Salmonella* är vanligt hos kräldjur.

Läs mer: Karantän och hygien

Avel

KÖNSMOGNAD OCH KÖNSBESTÄMNING

Djuren blir könsmogna omkring det tredje levnadsåret, när honorna väger omkring 1,5 kg. Hanarna är större än honorna och får stora, muskulösa kinder som växer ytterligare under parningstiden. Honor bör vara fullvuxna och i god hull innan de sätts i avel, och alla avelsdjur måste vara friska.

PARNING

I naturen parar sig djuren på våren efter vintervilan. Hanarna blir aktiva och territoriella, och honorna följer hanarnas doftspår. I fångenskap hålls hanen och honan åtskilda utanför parningstiden och sätts ihop under uppsikt när de har vaknat och ätit igen. Håll utkik efter bitsår och skilj djuren åt om hanen fortsätter att bita.

ÄGGLÄGGNING OCH KULLAR

Honan lägger oftast en äggkull per år, typiskt 18-25 ägg, men en kull kan vara på 7-66 ägg, och de största kullarna kommer från stora honor. En kull väger omkring 40 % av honans vikt. Honor i fångenskap kan lägga två kullar per år. I naturen bygger honan ett bo av torrt gräs, kvistar och blad och stannar vid boet och försvarar det. Ge honan ett djupt, fuktigt grävlager, torrt bomaterial och ro. Gräver hon länge utan att lägga, eller blir hon slö, ska hon till en veterinär.

INKUBATION

Äggen kläcks efter 40-75 dagar, i genomsnitt omkring 64 dagar, beroende på temperaturen. En stabil temperatur omkring 29 °C ger flest kläckta ägg och de största ungarna. Vid 32 °C eller vid temperaturer som svänger mellan 25 och 35 °C utvecklas äggen snabbare, men färre kläcks, och ungarna blir mindre. Inkubationsmedium och luftfuktighet är inte dokumenterade för arten; i naturen ligger äggen i ett bo av växtmaterial i marken.

UPPFÖDNING AV UNGAR

Ungarna väger omkring 10 g och är 17-25 cm långa. De växer mycket snabbt och är fullvuxna efter fyra-fem år. De får insekter och små bytesdjur fem gånger i veckan och behöver kalk, UVB och rikligt med värme. Håll ungarna åtskilda efter storlek, eftersom stora djur äter små. Ungar hålls aktiva och utfodrade genom den första vintern.

Hälsa och vanliga misstag

De flesta problem beror på fel i skötseln. De typiska är:

- Metabolisk skelettsjukdom vid för lite kalk, D-vitamin eller UVB, med mjuka käkar och sneda ben.
- Övervikt vid för mycket fett kött, för många gnagare, för mycket frukt och för lite motion. Väg djuret regelbundet; en plötslig viktminskning är ett varningstecken.
- Luftvägsinfektioner vid för låg temperatur eller ett bottensubstrat som är ständigt vått.
- Brännskador, om djuret kan nå värmelamporna. Skärma av dem.
- B1-vitaminbrist vid mycket rå fisk med tiaminas och biotinbrist vid många råa ägg.
- Inälvsmask och andra parasiter, särskilt hos importerade djur. Nya djur bör sättas i karantän och få ett träckprov undersökt.
- Problem med hudömsningen vid för torr luft.
- Äggläggningsbesvär hos honor utan en lämplig plats att gräva på.
- Viktminskning eller sjukdom under eller efter en vintervila hos djur som inte var i god kondition.

Djuret ska till en veterinär med erfarenhet av kräldjur om det går ner i vikt, slutar äta utanför en vintervila, andas med öppen mun eller verkar slött.

Fråga alltid dina kunniga bekanta

Guiden är ett bra ställe att börja på, men den kan inte ersätta erfarenhet. Djur är olika, och mycket av det viktigaste lär man sig av dem som har hållit arten i åratal. Prata med en uppfödare, en erfaren djurhållare eller en veterinär med kunskap om kräldjur och groddjur innan du skaffar djuret - och igen om något verkar fel.